A II | 230

SABIN VELICAN

FONDUL
IONISIFOR
GHIBU

DRUMUL SEVASTOPOLULUI

EDITURA „CUVÂNT MOLDOVENESC"
CHIŞINĂU 1943

T 4:028

SABIN VELICAN

DRUMUL SEVASTOPOLULUI

EDITURA FOII „CUVÂNT MOLDOVENESC"
CHIŞINĂU
1943

312171

П 41028

DRUMUL SEVASTOPOLULUI

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI
COTA 11825

822/05

B.C.U. Bucuresti
C20055850

Inventar 71802/80

Sanda Vodeanu dormitează. E obosită, dar n'o prinde somnul. O toropeală ciudată o apasă dela o vreme. Scrisorile lui Octavian sunt tot mai repezite, frânturi de cuget neîmplinit, cuvinte retezate parcă în goana spre nesfârşit.

Pentruce au femeile copii? Să le omoare despărţirea?

Şi mama cu fiul luptând sub stâncile Sevastopolului, se ghemuieşte mai tare în sine, mângâindu-şi sufletul ca pe-al altui om, întărindu-se în convingerea că cel scump va scăpa şi se va întorce. Aşa adoarme deabinelea cu braţele sprijinite de masa pe care stau grămezi scrisorile primite de pe front.

Somnul o îmbrăţişează cu părintească liniş-te. Iar în odihnirea de o clipă, mama surâde puţin, după aceea se posomoraşte. Călătoria din vis e ciudată şi tristă. Picioarele grele o duc undeva, prin lacuri necunoscute. Păşeşte fără voie. Ceva de dincolo de viaţă o mână

pe căi spinoase. Gropi adânci cu sgrunțuri ascuțiți i se așternmereu în cale. Drumul șerpuiește pe după coline scormonite de răni, încolăcește stânci cu spărturi proaspete, se ascunde în unelocuri după copaci cu brațele sfârtecate și verdeața arsă.

Pretutindeni e liniște de moarte. Pustiul plutește ca o apăsare de apă stătută, cu firele cenușiului atârnând sub cerul destrămat, pe care soarele nu se mai arată.

Și mama urcă și urcă.

Din loc în loc se oprește și respiră puternic. Nu-i ajunge aerul. Cineva din ciudățeniile firii de pe muntele pustiit, parcă a sorbit toată licoarea văzduhului tăcut ca un nemăsurat lac între culcușul îngerilor și sicriul oamenilor.

„O, cum aș vrea să aud un ciripit de pasăre, și să calc pe-un firișor de iarbă verde, s'o simt moale și rece sub talpă!“ — se tânguie femeia în călătoria spre necunoscut.

După ceasuri de urcuș, timp care e atât de lung pentru picioarele a căror încălțăminte s'a rupt isbită de colțurile pământului, — mama se vede pe un tapșan, de unde drumul e aproape șters, sdrobit de-o putere înnoitoare de glie. Pe urmele gropilor călătorește mai departe spre vârful muntelui. Tufe de spini piperniciți îi agață voalul lung și negru ce

rămâne în bucățele dealungul cărării, flamuri mici, cernite, semne ale înfrângerii pe locul trecerii omului.

Dela o vreme, sufletul mamei e cuprins de îndoeli și răsvrătiri, de ciudă și teamă. Unde merge? De ce nu e stăpână pe sine?

„O, Doamne, pentruce ne-ai făcut oameni, dacă ne porți pașii tot după vrerile tale“?

Și înspăimântată de atâta tăcere, de apăsarea pustiului și morții, femeia a început să strige:

— Doamne, unde duce drumul acesta?

Un glas adânc i-a răspuns de departe ca un răsunet, cu răsfrângeri dureroase:

— E drumul Sevastopolului.

* * *

Zi de zi, visurile o chinuie pe Sanda Vodeanu. Octavian a fost singurul copil. A sădit în inima lui toată bucuria de a trăi, tot frumosul unei vieți care abia se deschide. Nu vrea să și-l închipuie de cât viteaz și viu, fiindcă ea l-a învățat să fie așa, ea l-a trimis pe front, dăruindu-l Țării, precum l-a dăruit luminii.

Și acum, în zilele, tihnei de Paști, a primit scrisoare dela el, rugând-o să nu vie să-l vadă. Îi scrisese că vrea să facă drumul până la Semfiropol, în Crimeia.

„Tu nu știi mamă, ce înseamnă viața și treburile ostășești. Datoria ta a fost să mă crești, să-mi sădești curajul în suflet și să mă trimiți aici. Prin mine ești tu, buna mea mamă, în primele linii".

Așa se așternu slovele fiului.

Ar fi vrut totuș să-l vadă, să-i pună o mână pe frunte, să-i asculte numai o clipă glasul.

Gândul acesta o obosește.

Singură în casă, ascultă muzica unui radio, cutie vrăjită care nu mulțumește niciodată deajuns setea sufletului omenesc. Și în picurările melodiilor venite de departe, ca o chemare a amăgirilor, mama adoarme în jilțul îmbătrânirii, hotărîtă să călătorească spre copilul ostaș, măcar în somn.

Urcă pe cărări de piatră, străjuite de brazi arși, sfârtecați de lovituri de foc. In aer e miros de praf de pușcă, de scrum și sânge, așa cum femeia n'a simțit niciodată.

Deodată, de după un stei, într'o pajiște ferită de lumină, zărește multe uniforme albe și cafenii. Ofițeri tineri și bătrâni vorbesc în taină, fiecare picurând cu grijă vorba, temător de oboseală parcă. Hărți mototolite și rupte pe margini sunt întinse pe genunchi și capetele a doi—trei se strâng buchet de bărbi și căști, cercetând drumurile, liniile

Intre lumea de acolo este și Octavian.

Tresare:

— Mamă! Ce cauți aici? Ți-am scris să nu vii!

Aproape, bate tunul, zguduind pământul.

Vocea copilului e mai puternică și mama se trezește speriată.

In altă zi picotind cu gândul la fiul ostaș, a simțit pași străini strecurându-se către camera sa. Un bătrân ciudat, cu ochi sticloși, a pătruns până lângă ea, șoptindu-i înfiorător:

— Știi că-ți moare băiatul?

— Cum? — a urlat, repezindu-se spre năluca din prag.

— Taci! Liniștește-te! Fiecare femeie aduce o jertfă războiului.

Și umbra a pierit în lumea umbrelor.

Ultima viziune a fost încă mai dureroasă.

O femeie slabă, obosită, cu ochii pierduți sub valuri de tristețe, i-a bătut într'o zi la ușă. Somnul era atât de ușor, încât totul părea aevea.

Călatoarea visului s'a apropiat de mijlocul odăii și de sub valurile cernite a scos o haină neagră, pe care a aruncat-o mamei chinuite:

— E a fiului tău.

— Nu! Fiul meu e militar.

— De-acum nu mai este.

Așa o apasă zi de zi vedeniile pe Sanda Vo-

deanu, între teamă, între negre presimţiri de mamă şi încurajeri ce şi le face singură, în aşteptare.

Acum câteva săptămâni, soţul său i-a adus o fată, o orfană rătăcită din timpul războiului pe meleagurile Băsarabiei. Născută peste Nistru, trăită sub viaţa înfloririi bolşevice, Maria Rotaru era încă necreştinată la cei cinsprezece ani ai săi. Au adăpostit-o în amintirea fiului, în semn de rugă pentru întoarcerea celui plecat. I-au scris şi Octavian le-a trimis ruga, dorinţa că vrea să fie naşul moldovencei scăpată de sub aripa duşmanului.

A fost ultima lui scrisoare.

Intr'o zi au sosit mai mulţi prieteni şi prietene din Bucureşti care au stăruit s'o boteze pe Maria şi părinţii adoptivi s'au înduplecat. A fost un botez frumos cu lume multă şi mare din oraş: trecea la creştinism o fată moldoveancă de peste Nistru, o româncă ţinută în păgânism până la vârsta de cincisprezece ani.

Şi în ziua aceea, în umbra frumoasei Catedrale din Chişinău, în cadelniţarea rugii preoţilor, a bucuriei frăţietăţii româneşti, Sanda Vodeanu a îngenunchiat îndreptându-şi ochii spre bolta bisericei, rugându-se fierbinte: Doamne, pentru sufletul acestui copil rătăcit pe care cercăm să-l dăruim credinţei strămoşilor săi, veghează şi asupra fiului meu!".

In clipa cufundării în picurarea gândului, a simţit în mirosul de ceară şi tâmâie al bisericii plină de lume, o adiere, o boare, un val de balsam, mireasma tinereţei ce plutea totdeauna în jurul înfloririi copilului său. Cineva i-a atins obrazul palid, umezit de lacrimi. O înfiorare ciudată i s'a strecurat ca un şarpe în inimă. A avut înţelegerea morţii fiului.

A doua zi, pe soţul său l-au anunţat cu ocolişuri, la serviciu, că telegrama sosită vesteşte rănirea lui Octavian. Tatăl a înţeles totul şi teama de a-i spune Sandei adevărul, îl apăsa mai tare de cât însăşi moartea fiului-ostaş. A întârziat umblând obosit, ameţit, rătăcind pe străzi, în aşteptarea a ceva neprevăzut, care să-l ajute. Când s'a întors, femeia îl adăsta speriată, în mijlocul ogrăzii. I-a zărit de departe faţa răvăşită şi s'a repezit, sgâlţâindu-l:

— A murit Octavian, aşa-i?

Tatăl a cercat un semn că vrea s'o mângâie, să-i spună o vorbă blândă, dar chipul i-a rămas împietrit în durere.

Mama s'a smuncit cu un răcnet, întrând în casă, unde a rămas pe un scaun, privind cu un început de spaimă spre colţul de cer albastru, zărit prin ochiul ferestrei. A smuls icoana din colţul său, strivindu-şi degetele de marginile ramei ce închidea un chip de sfânt neclintit.

— Doamne ?

Tăcerea s'a aşternut gravă ca un giulgiu de mort peste casa unei mame rănite.

După câteva ceasuri de uitare în colţul dintre sbucnetul durerii înnebunitoare şi nădejdea neîncrederii în cruzimea adevărului, Sanda Vodeanu şi-a scuturat bărbatul rămas în aceiaşi stare în celălalt capăt al camerei :

— Mergem !

— Unde ?

— Să ne căutăm copilul.

Voinţa femeii impunea acum mai mult ca niciodată. Ş'apoi, ce mai aveau altceva de făcut pe lume, azi când singura lor legătura cu viitorul era întreruptă ?

Puteri noui, nebănuite îi dădeau îndemn drumului, hotărau grabnic ce trebuie să facă. Părea că poruncile, luminile cărării vin de dincolo de viaţă.

Sanda Vodeanu avea îndepărtate legături cu Crucea Roşie, unde lucrase odată ca infirmieră auxiliară. Şi-a scos o autorizaţie şi-a trecut Nistrul, împreună cu soţul. Cei doi părinţi plecau în căutarea umbrei copilului pierdut.

La Tiraspol, generalul A. i-a primit cu linişte, cercând să-i întoarcă spre casă.

— Sevastopolul nu e atât de aproape cât pare pe hartă.

— Vreau să-l smulg din mormânt, — a strigat îndurerata mamă.

— Asta nu se poate, doamnă. Mormintele copiilor aceştia dragi sunt pietrele de hotar ale României în răsărit.

— A însemnat hotarul cu sângele, cu viaţa sa. Vi l-am dat viu, daţi-mi-l măcar mort!

Bătrânul general, sguduit de voinţa mamei, a cerut răgaz să se consulte cu comandantul german şi până la sfârşit i-au dat învoire numai Sandei Vodeanu să meargă la Crimeia, ca infirmieră a Crucii Roşii, deoarece bărbaţii, civilii nu puteau fi lăsaţi în jurul frontului, din cauza partizanilor bolşevici.

Până la Odesa a mai însoţit-o bărbatul.

Şuli... era numele locului unde i-au înştiinţat că se află mormântul lui Octavian.

Şuli...

Mama vedea sub toate formele locul, literele cuvântului — mormânt.

Şi huruitul unui tren i-a coborît în Odesa.

Obosiţi, flămânzi, păşeau ca în vis în oraş necunoscut, auzind ici-colea câte-un cuvânt românesc. Au fost opriţi la un colţ de o figură de-acasă. Un prieten de demult i-a dus la gazda lui, i-a ospătat, silindu-i să se odihnească.

A doua zi au poposit la Crucea Roşie, de

unde o doamnă, mai bună de cât zilele senine, i-a dat Sandei Vodeanu un ordin de serviciu ca infirmieră, spre a putea pătrunde în zona frontului. Le-a schimbat şi banii şi i-a servit mamei nenorocite toate sfaturile pentru un asemenea drum.

De-acolo a ciocănit la uşa comandantului militar al Odesei, generalul T. căruia a prezentat-o doamna dela Crucea Roşie. Generalul a înţeles tot sbuciumul mamei şi-a dat îndată poruncă unui căpitan să-i scoată acte în românește şi nemţeşte, spre a putea pleca spre Semfiropol.

Şi în dimineaţa de 28 Iunie 1942, Sanda Vodeanu a plecat spre frontul unde căuta mormântul singurului fiu, dăruit Patriei.

In autobuzul ce făcea drumul Odesa—Nicolaev, s'a urcat şi colonelul V. medicul şef al spitalului de campanie din Semfiropol şi un căpitan ce pleca să-şi ia în primire unitatea de pe front. Văzând sărmana mamă atât de distrusă, i-au dat să mănânce, să bea apă, fiindcă uita totul sub potopul durerii, povestindu-le despre fiul pierdut.

Au ajuns la malul Bugului, unde se termina administraţia românească şi se făcea controlul actelor. Veneau din depărtările răsăritului mulţime de moldoveni smulşi de bolşevici din

Basarabia. Pe câţiva, — din Buicanii Chişinăului, — i-a cunoscut şi-au salutat-o pe mama cernită. Unii trăgeau cărucioare, alţii împingeau la roabe în care îşi duceau puţinul avut, ori copiii slăbiţi şi rupţi, numai sdrenţe.

Un tată bătrân din Ardeal, cu plete albe, gârbovit de ani şi dureri, cerea voie a trece şi el Bugul să vadă mormântul măcar a unuia din cei trei feciori morţi pe front.

Nu avea acte pentru aceasta, iar lacrimile lui erau zadarnice.

Ofiţerii plângeau alături, mângâindu-l:

— Tată, nu te putem lua. E lege. Nu te vor lăsa alţii mai departe.

Bătrânul a rămas la malul apei noului hotar, cu capul în piept, în hohotele uitării de sine. Şi nimeni nu i-a înţeles mai adânc marea durere de părinte ca Sanda Vodeanu, care s'a liniştit, cugetând: „Sunt alţi oameni mai nefericiţi".

Au ajuns la Nicolaev, oprind cu maşina în faţa Crucii Roşii. A întâlnit suflete bune, doctori, infirmiere din Ardeal, care se pregăteau pentru formarea unui spital nou.

Un căpitan medic i-a spus: „De n'aş fi ocupat cu începutul spitalului, aş merge cu d-voastră, căci ştiu unde să vă duc".

Cei doi ofiţeri, tovarăşi de drum, au anun-

ţat-o că au găsit un tren sanitar în gară, plecând să ia răniţi din Semfiropol. Tocmai ceea ce le trebuia.

In drumul lung, sublocotenentul şef al trenului a povestit mamei ce căuta mormântul fiului, că este singurul copil al unei văduve pe care n'a văzut-o dela începutul războiului...

Da, da, pretutindeni sunt oameni cu suferinţele lor.

S'au oprit la Nipru, unde tocmai se repara podul.

Răniţi mulţi treceau în trenuri şi autobuze. A auzit când unul a strigat-o:

— Doamnă Vodeanu, a murit domnul locotenent...

Mama a tresărit şi lacrimile i s'au uscat. A zâmbit spre chipul celui rănit, răspunzându-i senin:

— Da, ştiu mamă. Mă duc să-i văd mormântul.

A coborît apoi şi i-a mângâiat pe rând pe cei mai apropiaţi, urându-le însănătoşire şi viaţă bună în Ţară.

Au trecut şi Niprul şi a doua zi au coborît în Semfiropol.

Dela Crucea Roşie, după o noapte petrecută în adăposturi de saci cu nisip împotriva bombelor avioanelor bolşevice, s'au prezentat la

comandamentul vânătorilor de munte, de unde, cu o maşină mică, Sanda Vodeanu a plecat împreună cu un căpitan şi un ziarist italian.

Au trecut prin Bacci-Serai, capitala tătărască a Crimeii. Oraşul e foarte frumos prin vechimea şi orientalismul construcţiei. Casele cenuşii sunt umbrite de ziduri înalte la stradă. Portiţe mici se deschid uneori ca nişte crăpături prin care se iţesc umbre ca în basm, dealungul uliţelor întortochiate.

Pe unelocuri, urmele luptelor din 1941 sunt bătătoare la ochi, răni nevindecate în trupul caselor şi al străzilor.

Mai departe, prin satele tătăreşti, cu colibe acoperite cu lut pe care creştea iarbă, poliţia o făceau aceşti oameni cu piele cafenie şi ochi mărunţi. Erau chiar înarmaţi. Intr'un sat i-au poftit într'una din acele case cu un singur ochiu la fereastră, în dosul căreia strălucea curăţenie. I-au ospătat, urându-le drum bun, cu cele mai deschise feţe.

Se îndreptau spre Şuli...

Mormântul lui Octavian.

Sanda Vodeanu călătorea ca în vis, spre poalele munţilor de lângă Sevastopol.

Şoseaua stricată traversă un platou al Crimeii. Netezimea câmpului era smălţuită cu galben, albastru şi roşu, culorile Ţării de peste

C 2005850
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
Institutul de Studii Istorice şi Social-Politice
11802/80

Nistru. Flori cât putea cuprinde ochiul: dragaică, melisă, trandafiri. Totul acoperea gropile pământului scurmat de ghiarele războiului.

Bubuiturile tunurilor răsunau tot mai aprope, iar avioanele germane şi române treceau necontenit spre Sevastopol.

— E aproape frontul?

— Foarte aproape, doamnă, dincolo de ceaţa aceea aruncată în faţa noastră de praful de puşcă, de colbul pământului răscolit...

Vocea căpitanului e blândă ca o înfiorare a jocului cu moartea,

Ajung la cimitirul din Şuli.

E un tapşan frumos pe fruntea căruia stau înşiruite rândurile de cruci albe, sculptate. In mişcarea maşinei şi licărul soarelui, femeia are deodată părerea că în locul semnelor morţii sunt chiar soldaţi, ostaşi vii în defilarea dinaintea întrării în bătălie.

Coboară.

Intră între cruci ca în mijlocul unei păduri, mlădiţe de suflete albe.

„Unde-o fi Octavian?“

Mama îşi înalţă fruntea din vălul negru şi cercetează întinderile sub care doarme tinereţea unui Neam... Cruci, cruci, pretutindeni numai cruci. Numai nume de ardeleni şi gorjeni. Unele au flori şi fotografii prinse de mâinile prietenilor camarazi.

Sanda Vodeanu simte că dintr'o parte o priveşte, o cheamă, o atrage semnul sub care a plecat de acasă. Păşeşte fără şovăire. Acolo e mormântul fiului său. Chipul drag e prins pe crucea nouă, iar numele însemnat deasupra. Octavian, locotenentul Vodeanu Octavian, mort...

Mort cu adevărat.

Abia acum mama îşi dă cu totul seama că fiul său e mort. Nădejdea nebună care o mai legăna uneori în drumul lung dela Chişinău până aici, s'a rupt în faţa mormântului, a moviliţei scoase deasupra, spre a adăposti în sânul gliei pe acel care l-a purtat ea în sân..

Mama...

Unghiile au sgâriat crucea, apoi au apucat bulgări de pământ svârlindu-i spre cer, scuipând a ură spre soarele înălţat deasupra creştetelor. Şi fărâmele de lut şi scuipatul cădeau peste faţa şi ochii mamei înebunite de durere.

A rupt-o de fugă spre frontul care îşi deschidea gurile de foc dincolo de marginile tapşanului. Cei doi, ofiţerul şi ziaristul alergau în urma ei rugând-o să se oprească, spre a se linişti. Femeia nu mai auzea nimic. Alerga mereu spre locul unde o ducea înţelegerea că se încleştează oamenii în svâcnetul sângeros al războiului, s'o înghită şi pe ea parcă.

A fost oprită de mirarea unui grup de ofiţeri nemţi.

— Ce este? — au întrebat, fiindcă nu se mai văzuse o femeie atât de aproape de întinderile morţei.

— E mama unui ofiţer căzut aici, — a răspuns căpitanul.

— Mamă?! Atunci să se facă un cerc de soldaţi şi s'o lase să plângă, fără s'o vadă ceilalţi ostaşi de pe front.

Imediat s'a alcătuit un cerc de haine cafenii—pământii în jurul Sandei Vodeanu. Când s'a trezit, era plină de lacrimi şi glod, de cât se sbătuse între cer şi tină.

S'a uitat speriată, umilită, rând pe rând la chipurile arămii ale copiilor ostaşi din jur.

— Iertaţi-mă! Aşa-i mama.

Toţi plângeau.

Au adus apă şi-au spălat-o cu mâini aspre, cu degete noduroase de răni, bătătorite de târîtul pe pământ, apoi au şters-o cu batiste tăciunii. Şi femeia a avut înţelegerea marei inimi româneşti acolo lângă acei soldaţi ţărani care au lăcrămat alături de-o mamă înnebunită sub dogoarea durerii.

*
* *

— Aveţi cuvântul meu că nu voi mai plânge, — a şoptit celor doi însoţitori care se

apropiău. Vă rog să mă duceţi la ambulanţa unde şi-a petrecut Octavian ultimile clipe de viaţă.

I-au ajutat să coboare în vâlceaua unde se primeau răniţii pentru primele ajutoare.

Colonelul O. şeful ambulanţelor, a condus-o în faţa unui uriaş bărbos, cu faţa suptă ca de mucenic. A auzit mai târziu că maiorul acesta bolnav de tuberculoză a căutat să-şi vândă scump ultimile zile ale vieţii. Ori de câte ori rămâneau răniţi pe vârfurile steiurilor unde ochiau bolşevicii şi nimeni nu cuteza să se urce a-i coborî, medicul maior Barbă ajungea până acolo. Il lega în spate pe cel lovit şi cobora târîndu-se până la ambulanţă. Au vrut să-l trimită în dosul frontului, acasă, ca bolnav. Zadarnic. „Tot am să pier. De ce n'aş face ce vreau cu mine înainte de moarte?".

— In mâinile mele s'a stins fiul dumneavoastră, doamnă. L-au rănit la Capelă. Era lovit la cap şi mugea ca şi cum ar fi vrut să se smulgă din prăbuşire. Ii curgea sânge din gură. Aşa s'a dus.

— A suferit mult?

— Nu, fiindcă era paralizat.

A mai stat apoi Sanda Vodeanu de vorbă cu preotul care l-a îngropat şi după fiecare clipă, durerea îi scria cute tot mai aspre pe faţă.

Deodată, s'a întors spre medicul comandant:

— Domnule colonel, vreau să omor, lăsați-mă să ucid, să mă răzbun!

Bărbatul a privit-o liniștit, a zâmbit cu puțină tristețe, înclinând capul:

— Se poate doamnă. Aici e războiu.

Apoi, după o pauză:

— Crezi că ai destul curaj?

— Da.

Un „da", ca un svâcnet de săgeată.

O mașină grea a început să-i urce pe munte. Drumul era, desfundat pe unelocuri de bombardament, iar soldații lucrau de zor să-l repare sub ploaia de pulbere cenușie adusă de vântul înnecăcios ce spulbera totul în cale. Crengile copacilor se clătinau rupte.

Iarba era arsă. Miros de scrum plutea pretutindeni, iar gustul leșietic al cenușei pătrundea în scârțâit sfredelitor între dinți. O căldură înnăbușitoare copleșea pustiul cotiturilor în urcuș,

Drumul din vis...

— Acolo e Sevastopolul, — arată colonelul niște umbre ca de cetate sau stei, abia deslușite din fum și nori.

Intr'un loc, mașina se oprește. Drumul e strâmt și s'au întâlnit cu o coloană de răniți ruși prizonieri. E lângă un pod, pe sub care a

trecut primăvara un pârâiaș. Acum în loc de apă e o bâhleală de glod și frunze putrede.

Convoiul răniților și prizonierilor bolșevici era un șir fără capăt, ca într'o nuntă de furnici. Măști îngrozitoare, chipuri și trupuri ce semănau a leproși, se târau încet, fără vlagă, pe cărarea muntelui ars. Unii aveau picioarele rupte iar sângele se închegase, se uscase împreună cu lutul și colbul drumului. Cioturile atârnau ca niște ciubote ale chinului. In loc de cârji, se sprijineau în crengi cu frunze, smulse din arborii pădurilor. Genele, pline de praf, lungi ca niște musteți, le acopereau ochii, luminile omenești. Gura tuturor era o rană uscată. Cei care puteau, îngenunchind în fața bâltii de lângă pod, o udau cu apă gălbuie și glod amar.

Pe-un rănit grav, cu spatele și picioarele roase, îl târau doi pe o bucată de pătură, fără să mai caute dacă „tovarășul" cu fața în jos și capul bălăbănind prin bolnavi, mai e în viață sau nu.

Sanda Vodeanu s'a dat jos din mașină, hotărîtă să omoare.

Erau în fața sa șiruri întregi de bolșevici. Unul dintre aceștia l-a ochit, la ucis pe Octavian. Nu-i trebuia armă. Putea să-l îmbrâncească pe oricare în hăul unei prăpăstii, unul, doi, zece, o sută, să se sature ascultându-le vaetul în prăbușirea morții.

S'a apropiat.

Când au băgat de seamă venirea ei, cei dintâi răniţi şi apoi toată coloana s'a oprit, cu ochii pironiţi pe fruntea albă. Femeia s'a pipăit fără voie, dând cu mâna de semnul „Crucii Roşii" cu care plecase dela Chişinău.

Glasul întregului şir răsuna sfâşietor, ca o groaznică amintire a morţii: „Creştină, creştină, mântueşte-ne, mântueşte-ne!".

Sanda Vodeanu a simţit o adâncă tăietură în piept, o nespusă durere în inimă. A alergat spre maşină, de unde a smuls bidonul cu apă, stropind printre degete picături răcoritoare peste gemetele, peste rănile, peste focul ce mistuia oamenii de acolo.

Şi când apa s'a sfârşit, sfârâind în cădere ca lacrimile căzute pe jăratec, femeia s'a întors răpusă, abia putând să urce lângă colonel.

— Ai omorît vreunul?

— Tot mai bine este în cimitirul dela Şuli, —i-a răspuns mama, cu gândul la fiul său.

Erau acum la marginea Sevastopolului.

Soarele coborîse de mult spre chindia românească. Nu se mai puteau întoarce până a doua zi. Au coborît, înaintând până lângă tunari, spre a-şi găsi un loc de odihnă.

Mama a stat multă vreme nemişcată, privind cum trag de aici, cum sboră obuzele

peste şirurile de români ce săltau mai departe, adăpostindu-se în răstimpuri prin gropi mai vechi.

In linia a doua s'a auzit un pocnet. Când s'a uitat, Sanda Vodeanu a rămas împietrită. Câmpul era plin de morţi bolşevici, căzuţi în toate chipurile, pe deasupra cărora sburau mii de corbi. Unul dintre aceşti „morţi" se sculase trăgând într'un sergent român, fără să-l nimerească. Firește, a fost ultimul semn de viaţă al sovieticului.

Pe înserate, colonelul a găsit o casă pentru Sanda Vodeanu. Singurul acoperiş rămas în satul Rozenfel, la marginea Sevastopolului. Cele mai multe case abia fuseseră dărâmate de loviturile tunurilor. Multe ardeau încă. Stăpânii au fugit cu toţi în munţi şi păduri.

In casa aceea, mama românca a găsit un pat, dar nu putea dormi. Pui de găină şi raţuşca scăpaţi din pojar plângeau pe sub pat şi prin iarba de lângă prispă, în vreme ce avioanele bolşevice vărsau foc peste locurile unde îi văzuse adăpostiţi pe ostaşii români, în nişte gropi din care le rămânea numai capul afară.

Bombardamentul a ţinut întreaga noapte.

Un sublocotenent cu nervii sdruncinaţi, poposit în aceiaşi casă, în drum spre ambulanţă, abia aţipea şi-l sguduiau rosbufnirile bombelor.

— Aşă ne chinuie de un an, — a scrâşnit, ne mai putând îndura şi ieşind afară s'a întins sub cerul tivit cu sânge, alături de răsuflările tuturor soldaţilor.

A doua zi l-au găsit sfârtecat, împreună cu alţi câţiva, unii amestecaţi cu caii rupţi şi svârliţi între spintecăturile pământului.

Maşina ambulanţei trebuia să se întoarcă.

Sanda Vodeanu s'a apropiat într'un tremur de eroul maior Barbă.

— Nu vreau să mă întorc aşa repede de pe locurile unde a murit fiul meu. Trebuie să-i văd camarazii, comandanţii, batalionul lui de bravi vânători de munte.

— Primeşte aceasta. Te va linişti.

Şi doctorul i-a dat un medicament, pe care mama l-a pus în buzunar, înseninându-se ca şi cum l-ar fi înghiţit.

Tocmai atunci a fost coborît de pe-o targă un cerchez rănit. Era tânăr şi frumos ca un răsărit de soare în primăvară. I-a adus aminte de fiul ei şi l-a privit cu băgare de seamă. Cerchezul avea piciorul distrus, dar nu scotea o lacrimă, deşi se vedea din svâcnetul feţei cât de grozave dureri încearcă.

Sanda Vodeanu i-a dat lui medicamentul şi un păhar cu apă, vârându-i în buzunar o coajă de pâine şi o bucăţică de salam. Cerchezul a prins a plânge domol, sărutându-i mâna.

Şi plânsul nu venea din apăsarea rănilor.

* * *

Insfârşit, maiorul se înapoiază hotărât s'o conducă la batalionul fiului mort, deşi se spunea că unitatea ar fi în luptă la baionetă cu inamicul.

Inaintează greu. Tot drumul e numai gropi pe care le astupă soldaţi nemţi. Dela un loc, maşina nu mai merge. Locul e presărat cu mine, pe care le culeg aceiaşi prieteni ai războiului.

Ajung pe jos la Balaclava.

Frumosul port, aşezat într'un golf umbrit de munţi pe ale căror coaste strălucesc în soare vilele şi pădurile, fusese cucerit abia de patru ore.

Găsesc pe cei doi comandanţi ai batalionului de vânători, care o cunosc din scrisorile fiului mort. Când o văd, li se pare că o ciudată nălucire le minte vederea :

— Cine te-a lăsat? Cum ai pătruns până aici, doamnă?

— Dragostea de mamă e nemărginită.

In locul medicului, rămâne maiorul I. sub ordinile căruia a luptat Octavian.

— Fii mândră, doamnă. Fiul d-tale a fost un mare ostaş. Pentru asta i-am prins pe piept însemnele ce poartă numele celui mai viteaz dintre voevozii noştri.

A refuzat să lucreze ca traducător, acolo la

marele comandament, unde interoga prizonierii. „Pentru asta puteam să stau și acasă. Aici am venit să lupt. Dacă mă trimiteți departe de foc, dezertez și viu iar aici. O să fie bună la ceva și în prima linie limba rusă".

Și l-am lăsat.

S'a aflat totdeauna la cot cu cei mai de frunte ostași. Trăgea cu capul gol la mitralieră și mergea la atac secerând cu pușca mitralieră în chiot ca la coasă. Ah, ce flăcău fără teamă!

Il auzeam mereu strigând disprețuitor: „Gloanțele nu sunt pentru mine".

Și în nopțile întunecoase ieșea din gura ascunzătoarei, la câteva zeci de metri de bolșevici, chemându-i în limba lor: „Veniți băieți, să cunoașteți și voi viața!"

A luat o mulțime de prizonieri numai cu îndemnul inimii sale. Pe unii ai să-i întâlnești poate, fiindcă i-au rămas alături, luptând împreună până la moartea celui fără de moarte.

Vezi sârmele astea subțiri? Cu ele și cu tuburi de cartușe a inventat Octavian sistemul de a primi vestea când vin iscoadele bolșevice. Clopoțeii vestitori...

Și totuși, Dumnezeu a vrut să ni-l ia...

Două zile și două nopți a stat mama la Balaclava, dormind în cazematele din vârful munților, în acele vizuini unde își fac ani din ceasuri ostașii vremii de azi. Iar într'o seară, cum sta în ușa scobiturii în stâncă, maiorul îi spune că luni de zile l-a văzut pe Octavian privind și șoptind ceva spre luceafărul de seară. Atunci mama îi povestește că i-a scris rugându-l să se întâlnească în luminile astrului seară cu seară și fiecare și-a trimis privirea, sufletul pe razele luminii luceafărului, spre inima celuilalt.

In ultima zi, un soldat a condus-o pe dealul Capelei unde i s'au prăbușit nădejdile, unde pe fiecare piatră era săpat cu scrijelat de baionetă, ori scris cu sânge un nume de român.

Sanda Vodeanu a îngenunchiat lângă o tufă de vie și-a strâns în pumn pământul cu pete ruginii, sângele copilului său, hotărîtă să nu plece din Crimeia până ce nu i-l vor da să-l ducă la Chișinău.

*
* *

I s'au dat doi dintre cei mai bravi sergenți care s'o ajute a-și găsi tot ce-i trebuie pentru împlinirea marelui gând, iar la despărțire, ofițerul i-a spus:

— Increde-te în aceste inimi curajoase de țărani. Cei doi sergenți te vor ajuta mult.

Au plecat să caute marele comandament al vânătorilor de munte, acolo pe câmpul de bătaie.

L-au găsit. In faţa unei mame care avea aproape două săptămâni de când se hrănea numai cu cafea şi plutea ca o umbră purtată de adierile voinţei, toate uşile se deschideau. Slăbise. Era palidă în hainele subţiri cu care plecase în fugă dela Chişinău, haine care începeau a se rupe. Niciodată însă nu se simţise mai uşoară, mai senină, mai împăcată cu sine, ca în faţa împlinirii unui mare fapt. Poate numai atunci, demult, zeci de ani în urmă, în preajma naşterii lui Octavian parca mai trăise asemenea clipe de fericită desprindere din lut.

Urmau apoi valurile de neagră apăsare. Ii venea să urle pe cărările munţilor pustii, peste duhoarea de cadavru, peste bubuitul tunului...

Octavian nu se mai năştea. Era mort. Şi ea nu trebuia să mai plângă. In jurul său se ducea o luptă şi fiecare ostaş vede în ea o mamă, o mamă curajoasă.

La comandamentul vânătorilor o primeşte un maior aspru, dar care în fond are dreptate, dreptatea judecăţii bărbăteşti:

— Cum crezi că-l vei putea lua? Ştii că nu e voie?

— Am să cer, am să rog pe domnul general. Nu mă întorc fără copil.

— Dar, doamnă, ce-ar fi să vie toate mamele din Ţară să-şi caute fiii pe aici? Iţi închipui până unde s'ar întinde şirul durerii?

Sanda Vodeanu a închis ochii, trăind pentru o clipă viziunea acestui tablou cutremurător, apoi a zâmbit trist ca Maica Domnului în faţa Răstignirii:

— Niciodată nu vor veni toate mamele, nu te teme. Durerea mamelor a trimis o singură mamă, un simbol. Lăsaţi-o să intre să-şi îndeplinească destinul.

Bătrânul general comandant ştia despre sosirea ei. S'a ridicat. A salutat-o cu adânc respect, conducând-o lângă biroul pe care a zărit fotografia lui Octavian:

— Acest copil, al meu ca şi al dumneatale, a fost un ofiţer ales. L-am pus la vârsta lui comandant al pieţii la Feodosia. Speram să scape. Era o nădejde a vânătorilor noştri. Căutam să-l sustrag câteodată prin alte însărcinări, din prima linie. Refuza. Se socotea lovit. Lupta eroic, aşa ca în basm, în picioare şi fără cască, până lângă inamic. L-am pierdut... Pentru Patrie...

Şi mama a zărit o lacrimă stropind chipul fiului său, pe masa de lucru a marelui comandant.

— Doamnă, mama îşi va putea lua fiul.

Ieşind, Sanda Vodeanu gândea:

— Da, da oamenii sunt mult mai buni de cât par.

I-a pus la dispoziție un camion pentru transport.

Acum îi trebuia sicriu de lemn și zinc, lucru nu atât de ușor de găsit de către o femeie în depărtările frontului.

S'a întors la Semfiropol. O cunoșteau toți, privind-o cu înțelegere: „Sărmana mamă"!

Un bătrân rus, care a văzut-o sbătându-se fără a găsi cosciug, a condus-o la un depozit german. Rămășița din vremea țarismului, omul știa nemțește. A lămurit ce este cu căutarea lor și când cei șapte ostași germani au înțeles că au în fața lor mama unui ofițer mort, s'au aliniat cu toți dinaintea femeii obosite și-au salutat-o cu cinstirea păstrată oaspeților înalți.

Au dus-o apoi să-și aleagă cel mai frumos coscing dintr'o magazie, unde aveau sute de cutii pentru morți.

Coșciugul de zinc era mai greu de găsit. In tot Semfiropolul nu se putea da de-o bucățică de tablă zincată. A mers alături de același rus bătrân pe câmpul din afară orășului, să culeagă cutii de conserve și să desfacă tabla de pe aripile sfărâmăturilor de avioane, căzute din luptă.

Pantofii îi erau rupți, picioarele mamei sângerând pe câmpuri desfundate. Rochia avea sfâșieturi mari, pe care femeia le prindea cu ață de toate culorile.

Ce însemna haina, încălțămintea, când moartea cutreiera pe toate cărările, când toate nădejdile de mamă trebuiau duse acasă într'un sicriu?

Când au stâns destule bucăți de tablă și a vrut să-i plătească rusului să-i înjghebe sicriul, acesta a refuzat banii, mărcile;

— N'am ce face cu ele. Imi trebuie mâncare: pâine, zahăr, unt... O româncă poate să găsească.

Și romînca a găsit la aceiaș bună Cruce Roșie. A servit la cantină două zile spre a plăti pâinea, lucrul cosciugului.

Iar ofițerii îi luau mâncarea, servindu-se singuri, încurajând-o fiecare ca pe mama lui.

Când toate au fost gata, au pornit din nou spre Șuli, cimitirul unde dormea Octavian. O însoțeau și medici și ofițeri.

Și în timp ce îl desgropau, mama s'a dat deoparte, căzând în genunchi, rugându-se ca într'un vis:

— Doamne, învie-l așa cum i-ai dat nouă suflare lui Lazăr! Doamne, e fiul meu, bucuria mea!

Când s'a întors, corpul lui Octavian era intins alături de movilița împrospătată. Alb la față, copilul dormea liniștit, senin așa cum îl știa. A avut credința că e viu. A pus mâna pe mâinile lui și i s'au părut calde. A vrut să-l

îmbrăţişeze. Atunci doctorul a împins-o şi nu s'a mai trezit de cât târziu, când o loveau cu un şervet ud peste obraji.

Lui Octavian i-au pus pernă de iarbă verde sub cap, l-au învelit într'un cearceaf alb, giulgiul călătoriei din urmă şi cele două cosciuge s'au închis, s'au lipit.

S'a despărţit de toţi cei care au ajutat-o, mulţumindu-le şi-a pornit cu fiul spre Ţară, însoţită de cei doi sergenţi.

Au mers zi şi noapte, de lângă Sevastopol spre Ţara de dincolo de Nistru, lăsând în urmă viziunile războiului. O urmăreau totuşi cele văzute la Balaclava, unde, a doua zi după sosirea ei au început a ieşi, a se târî de prin scorburile munţilor femei, copii, bătrâni, toţi alungaţi acolo de război. Erau răniţi, flămânzi, înşetaţi.

Şi-a adus aminte de căpitanul uscat, mumie prinsă departe pe munte în bătaia vântului între nişte sârme, alături de o mână străină, pe care mai strălucea încă ceasul prins în brăţară de argint.

A revăzut însemnărilo amare pe pietrele dela Capelă împotriva mamei, a mamei pe care feciorii o blestemau că i-a adus pe lume, pentru suferinţă.

Octavian n'a făcut aceasta.

Şi mama oprea maşina, cobora şi cerceta sicriul să vadă dacă nu s'a desfăcut din peticuţele tablei zincate. Se temea într'una că totul se va risipi şi după o lună de trudă amară, se va întoarce cu golul printre degete.

Au poposit câteva ore la Gean-Khoi sat de români transilvăneni, urmaşi ai vechilor mocani, rătăciţi cu oile pe aceste meleaguri pe aproape de Nipru.

Au plâns şi i-au ospătat cu pâine albă şi lapte.

„Oare, vom vedea şi noi vreodată Ţara Neamului nostru?“

Vorbele lor o înţepau mereu ca o mustrare.

Tot drumul mama n'a închis ochii.

Şi călătoria a durat câteva zile.

La despărţire, în faţa mormântutui nou din cimitirul Chişinăului, unul din sergenţi s'a apropiat trist de Sanda Vodeanu:

— Mămă, mă ierţi?

— Când aţi fost atât de buni cu mine, pentruce?

— Inaintea plecării la atac, domnul locotenent, fiul dumneavoastră, mi-a dat o scrisoare să v'o aduc. Presimţea că va muri.

— Şi?...

— Şi nu mai am hârtia. Credeam că voiu pieri şi eu în ultimile încleştări şi cu cinci zile înainte de a vă vedea, am rupt-o. Iertaţimă, să am linişte!

Mama, cu gândul la ultimile cuvinte ale fiului, a binecuvântat pe cei doi ostaşi care se întorceau iarăşi spre frontul răsăritului, în vreme ce steaguri mândre se înălţau în soare pe uliţele târgului basarabean:

— A căzut Sevastopolul! — se auzeau glasurile bucuriei pretutindeni.

* * *

Iar Sanda Vodeanu, singură lângă mormântul fiului unde vine în fiecare zi, simte în jur adierea parfumului întrebuinţat de el, iar o mână catifelată îi mângâie obrajii stinşi. O păsărică i s'a aşezat pe umăr şi-o atinge cu aripile, de parcă împietrirea mamei ar fi o cioplitură uitată în ţintirim. O creangă cu frunze jilave se clatină tremurându-şi mireasma peste mormântul cu flori mereu proaspete...

Octavian...

— Eu l-am omorît, — suspină înfiorată femeia, clintită din uitarea de deasupra moviliţei proaspete. Eu l-am învăţat să-şi facă datoria.

— Dar dacă printr'o minune s'ar întoarce, l-ai opri să plece iar? — o întreabă o voce de departe, glasul luminii sufletului neînţeles.

— Nu.

— Atunci de ce plângi?

— Fiindcă aceasta este mama: lacrimi şi jertfă.

Aprilie 1943. Chişinău

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

DE ACELAŞ AUTOR:

PAMÂNT VIU – roman premiat de Uniunea Intelectuală din România. Buc. Edit. „Socec" – 1939.

IN MANUSCRIS:

GLOD – roman.
FRUMOASELE – nuvele.
CARTEA CU NEGURI – roman.

IN PREGĂTIRE:

INCÂNTARE – roman al copilăriei.,
CARTEA INĂLŢĂRII – schiţe şi povestiri.

VERIFICAT 2007
159-10619-6018

PREȚUL LEI ~~40~~

Tipografia „Cartea Românească" Chișinău

2 lei